

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

נשא תשע"ה

פרשת שבוע

מאבקי עצמאות, שלטון ומלוכה (חלק א')

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בשבוע שעבר הזכרנו כי דוד עלה לירושלים, לאחר שבע שנות מלוכה בחברון. בשלב ראשון בנה דוד את המדינה ורק בשלב השני העלה את הארון לעיר דוד ובכך פתח את סדרת ההכנות לבניין המקדש.

השבוע ננסה להסביר: מדוע התעכב דוד בחברון שבע שנים קודם שעלה לירושלים? לכאורה יש כאן שאלה קשה מאוד. הכתוב מוסר לנו את האינפורמציה הבאה:

"וְאַבְנֵר בֶּן נֹר שָׂר צָבָא אֲשֶׁר לְשָׂאוֹל לָקַח אֶת אִישׁ בִּשְׁתַּ בֶּן שָׂאוֹל וַיַּעֲבֹרְהוּ מַחֲנֵימִים: וַיִּמְלְכֵהוּ אֶל הַגִּלְעָד וְאֶל הָאֲשׁוּרִי וְאֶל יִזְרְעָאֵל וְעַל אֶפְרַיִם וְעַל בְּנֵימִן וְעַל יִשְׂרָאֵל כָּל־הָ: בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה אִישׁ בִּשְׁתַּ בֶּן שָׂאוֹל בְּמָלְכוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלַךְ אֵךְ בֵּית יְהוּדָה הָיוּ אֶחָדִי דָוִד: וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה דָוִד מָלַךְ בְּחֶבְרוֹן עַל בֵּית יְהוּדָה שְׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים" (שמואל ב ב', ח-יא).

עוד בזמן שאול, העדיף עם ישראל את מנהיגות דוד, על פני מנהיגות ממשפחת שאול. לכן, קשה! מדוע אחרי מות שאול המליך אבנר את איש בושתי? (על כך נענה בע"ה בשבת הבאה) ועוד קשה, מדוע אחרי מות איש בושתי, שמלך רק שנתיים, התעכב דוד עוד חמש שנים קודם שמלך על כל ישראל?

כמנהגנו, נביא את דברי חז"ל ושיטות הראשונים ואחר כך ננסה בענווה להוסיף ביאור.

בסדר עולם רבה מצינו: "נמצאת מלכות ישראל בטלה חמש שנים" (פרק יג).

לפי זה, אכן, במשך חמש שנים לא היה מי שמנע מדוד למלך על כל ישראל ובכל אופן, דוד מלך רק על שבט יהודה. רש"י ביאר:

"צא מהן חמש שנים שבין מיתת שאול למלכות איש בושתי" (סנהדרין דף כ ע"א).

לדבריו דוד עלה לחברון והומלך כמלך על יהודה, מיד אחרי מות שאול בקרב בגלבע. רק חמש שנים מאוחר יותר, הומלך איש בושתי, בידי אבנר, על ישראל למשך שנתיים.

תוס' (שם) אינם מקבלים את הסברו של רש"י וטוענים: **"ומשמת איש בושתי היתה מלכות ישראל בטלה חמש שנים עד שמלך דוד"**.

לשיטתם איש בושתי הומלך על ישראל מיד אחרי מות אביו שאול, למשך שנתיים, עד שנרצח. במקביל מלך דוד בחברון על יהודה. כוונת בעל סדר עולם רבה היא שהמלכות על ישראל בטלה חמש שנים אחרי מלכות איש בושתי. לרש"י וגם לתוס' לא ברור: מדוע בטלה מלכות ישראל כל כך הרבה שנים?

ראשונים אחרים הסבירו בכיוון אחר לגמרי.

הרלב"ג הסביר: **"וידמה בעיני שאמרו ושתים שנה מלך הוא להעיר שמה שספר אחר זה מענין אבנר ויואב לא היה כי אם אחרי שמלך שתי שנים"**.

לשיטתו, איש בושתי מלך שבע שנים, אלא שסיפור הקרב בין אנשי דוד בראשות יואב ואנשי איש בושתי, התרחש לאחר שתי שנות מלכות של איש בושתי.

האלישיך מקשה על רש"י ותוס': **"הנה פסוק זה יראה חולק על שאחריו, כי איך מלך איש בושתי שנתיים, ודוד לא מלך על כל ישראל עד שבע שנים וששה חדשים... כי הלא כמו זר נחשב שלא מלך איש בושתי עד חמש שנים וחצי למלך דוד על יהודה, וגם לא לומר שמלך מיד עד שתי שנים, וחמשה וחצי היו ישראל בלי מלך, והמליכו אחרי כן את דוד על ישראל"**.

לכן הוא מסביר, שאכן איש בושתי עלה לשלטון מיד אחרי מות שאול. במשך חמש שנים הוא הרחיב את גבולות שלטונו באופן הדרגתי. רק אז מלך שנתיים על כל ישראל.

כמובן שגם דברי הרלב"ג וגם דברי האלישיך הם בניגוד למופיע בסדר עולם רבה.

בשבוע הבא נביא, בלני"ד, הסבר שלא יסתור ח"ו את דברי התנא רבי יוסי בן חלפתא בסדר עולם רבה ומאיך יענה על הקשיים. דברינו בע"ה יקבלו גם נופך אקטואלי.

הבה נתפלל, לאחר יום מתן תורה ואחרי החגים הלאומיים, כי נזכה להגיע לגאולה שלמה בשני התחומים שהם שני צדדים של אותה מטבע.

<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד</p>	<p>לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג ז"ל</p>	<p>לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלבי"ע י" בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
--	---	---	--	---

לע"נ הרב **אהרון ליכטנשטיין** זצ"ל
לע"נ **הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד**

חמדת הדף היומי

האם יש יד לקידושין

הרב עקיבא כהנא

הגמרא בנדריים דנה בדין ידות לנדריים - אדם שאומר רק חלק מדיבור הנדר, כאילו אוחז רק בידית של הכלי, **ובדף ו' ע"ב היא מסתפקת** אם יש יד לקידושין או לא.

טעם הספק

אור שמח (שם) מבאר שאף שפשוט לגמרא שיש דין ידות בנדריים, שתלויים רק בדעת הנודר. בקידושין הגמרא הסתפקה מכיוון שהקידושין תלויים בעוד גורם, שהוא הסכמת האישה ואולי בזה לא נאמר דין ידות, כיון שבמקום שיש ב' צדדים צריך לומר דיבור שלם. **אבני מילואים (לו, יא) מבאר** שיש הבדל בין קידושין שיש בהם שני דינים: אמירה ומעשה, והדיבור אינו מספיק לבדו, אלא צריך גם לעשות מעשה קניין, לכן בהם התורה לא חידשה את החידוש המיוחד שקיים בנדריים - שדיבור כמעשה, לכן הגמרא מסתפקת האם חידוש ידות שהתחדש בנדריים, שבהם דיבור הוא כמעשה קיים גם בקידושין שבהם דיבור מפרש את המעשה.

המקרה שבו הגמרא הסתפקה

לדעת הר"ן, אם היה מדובר בגמרא באופן שנתן פרוטה לכל אישה, הרי שאין ספק ששתי הנשים מקודשות, גם אם דיבור הקידושין לא היה מושלם. אך, מדובר בגמרא באופן שאדם נתן לאשה אחת ב' פרוטות, עבור קידושה, ולאחר מכן אמר לאשה אחרת, שהוא רוצה לקדש גם אותה בכסף זה.

לדעת הרמב"ם (אישות ד, ב) מדובר כשאשה מינתה את חברתה להיות שליחה שלה להתקדש ולקבל את כסף הקידושין, המקדש לאחר שמסר לאשה השליחה ב' פרוטות, ואמר לשליחה שהוא רוצה לקדש גם אותה.

אמנם, הטור (אבן העזר סימן לו) מבאר שמדובר שנתן לאשה עצמה שאותה הוא רוצה לקדש את כסף הקידושין, אבל רק אחרי זמן מה אמר לה 'ואת'.

זמן אמירת הקידושין?

רבי יוסף קארו בספרו 'בדק הבית' כתב שוודאי שכל הראשונים עסקו במקרה שבו המקדש אמר בזמן של תוך כדי דיבור למסירת הכסף את אמירת הקידושין, אחרת האישה אינה מקודשת.

אך מקשה האבני מילואים (שם, ס"ק ו) שלכאורה הגמרא אמרה בבבא בתרא (קל, א) שבקידושין הדין הוא שתוך כדי דיבור אינו כדיבור? **לכן הוא מבאר** שלמרות שלא מועילה חזרה תוך כדי דיבור בקידושין, בכל אופן כאן כשהוא רק מברר מה הייתה כוונתו מתחילה, מועיל ההסבר תוך כדי דיבור, אבל אם הפסיק ביניהם שיעור שיכל לשנות דעתו, אינה מקודשת.

לסיכום: הגמרא הסתפקה האם יש יד לקידושין, ויש שפירשו את הספק מטעם שבקידושין יש צד נוסף, ויש שפירשו מטעם שהדיבור אינו מחליף את המעשה. לגבי עצם המקרה ישנו מחלוקת בין הראשונים, ולכמה ראשונים מדובר כשלא נתן בידה לשם קידושין, אלא רק אחרי זמן פירש את דבריו, ועל כך ביארו האחרונים, שלמרות שבקידושין לא ניתן לחזור יתוך כדי דיבור, אבל בשביל לפרש את דבריו מועיל גם תוך כדי דיבור.

השמיטה יצרה לך דילמות ערכיות? התלבטויות?
מטרידה אותך תהיה על מהותה של השמיטה?
רוצה לדעת כיצד לנהוג בשנת השמיטה?
שמיטה ותוצרת הארץ?
נתקלת בשאלה בלימוד?
ת"פ אותנו
shmita@eretzhemdah.org

שיעור מס' 1
שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?
השאלה אם השמיטה נהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על כל נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ביספק דאורייתא יש להחמיר, בעוד שביספק דרבנן ניתן להקל.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער [טל': 1599-5000-54 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il]
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים [טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il]

שימוש חכם בטלפון חכם

מי היה מאמין לפני כמה שנים שמכשיר כזה קטן יתפוס מקום כל-כך גדול בחיינו. מי תיאר לעצמו שילדים בגילאי יסודי יבואו להורים בתביעה נחרצת שהם "חייבים" מכשיר כזה כי "לכל הכיתה כבר יש" ורק הם נותרו "המסכנים האחרונים שעוד אין להם". מי העלה בדעתו שאנשים מבוגרים ייצמדו אליו באופן כה הדוק, יבדקו מייל או ווצאפ כל כמה רגעים, ויתאבלו כשהוא הולך לאיבוד כאילו מדובר בידיד נפש שנפטר. מי תיאר לעצמו שכל-כך הרבה אנשים שנראים נורמטיביים ואינטליגנטיים יאחזו בידם באובססיביות מקל משונה עם טלפון בקצהו וישגרו לעברו חיוכים מטופשים ומתחנחנים. משהו מהפכני קרה כאן בשלוש השנים האחרונות, והוא עבר לנו כנראה מתחת הראדאר. האם יש סיכוי שנתעורר ונתפוס את הרכבת לפני שהיא תברח לגמרי מן התחנה? האם ייתכן שימוש בריא, מועיל ומאוזן במכשיר הקטן מבלי להתברבר ולהתמכר?

חוויה עם הילד

לאחרונה נתקלתי בשיטה מעניינת שנקטה בה אמא לילד בן 11. היא הגיעה למסקנה שלעמוד בלחצים של הילד לקנות לו סמארטפון זה מעבר לכוחותיה, אבל אם נכנעים והולכים על זה אז שלפחות יהיה "בתנאים שלנו". היא החתימה את יורש העצר על חוזה הכולל את הסעיפים הבאים:

1. הטלפון הזה שייך לנו. אנחנו קנינו אותו, אנחנו משלמים עליו. הוא נמצא אצלך אך ורק בהשאלה.
2. תמיד תשתף אותנו בסיסמה שלך.
3. לעולם אל תגיד, תכתוב או תשלח בטלפון דברים שלא היית אומר פנים אל פנים. תפעיל צנזורה עצמית.
4. לעולם אל תגיד, תכתוב או תשלח בטלפון דברים שאתה לא רוצה שאנשים אחרים יצטטו או יידעו. קח בחשבון שכל אינפורמציה שאתה מעביר בטלפון ניתנת לשכפול אינסופי.
5. לעולם אל תשתמש בטכנולוגיה הזאת על מנת לפגוע, להעליב, לשקר או להטעות אנשים אחרים. לעולם אל תשתתף בשיחות רבות משתתפים שבהן מתרחש אחד מהדברים האלה.
6. ברשתות חברתיות מותר לך לאשר רק אנשים שאתה מכיר באופן אישי.
7. לעולם אל תמסור לאף אחד ברשת את השם המלא, את מספר הטלפון או את הכתובת שלך.
8. הטלפון לא יישן איתך בחדר. אתה תיפרד ממנו מדי ערב בשעה 20:30 והוא יישאר בטעינה בסלון. הדבר היחידי שישן איתך בחדר הוא אח שלך. הטכנולוגיה שלו מאפשרת לשחק איתו ללא חשש מקרינה.
9. הטלפון לא משתתף בארוחות, בנסיעות באוטו, בבילויים משותפים, בסיטואציות חברתיות. הוא לא מוזמן.
10. תמיד תניח את הטלפון בצד כשאתה מדבר עם אדם אחר. אתה ילד תרבותי ומנומס. אל תיתן לטלפון לשנות את זה.
11. אתה לא חייב לענות מייד. לא בוואטסאפ, לא בפייסבוק ורוב הזמן גם לא בטלפון. אתה ילד בן אחת-עשרה. לא מנהל חדר מיון.
12. בשעות בית הספר המכשיר נשאר בתיק למעט כדי להתקשר אלינו.
13. הטלפון שלך ממכר. זה הוכח מדעית. אתה תצטרך להפעיל את כוח הרצון כדי לא להתמכר אליו. תזכור תמיד: 98% מהצורך שלך להיות עם הטלפון נובע מהפחד לפספס דברים, אבל ב-98% מהזמן לא קורה בו שום דבר מעניין או חשוב. עד אתמול לא היה לך טלפון. נכון היה כיף? נכון שלא פספסת כלום?
14. תתרגל להשאיר מדי פעם את הטלפון בבית.
15. אל תצלם הכול כל הזמן: החוויות שאתה עובר נשמרות בזיכרון שלך לעד. בזיכרון של הטלפון הן יישארו רק עד שהוא ייאבד.
16. מוטלת עליך האחריות להשתמש בטכנולוגיה שאתה מחזיק ביד כדי לפתח ולהרחיב את עצמך. כשאתה משחק קנדי קראש או טמפל ראן אתה לא מפתח או מרחיב את עצמך. אתה מבין למה אנחנו מתכוונים.
17. תמיד, אבל תמיד, תענה כשאבא או אני מתקשרים אליך. תמיד.
18. לעולם תסמוך על שיקול הדעת שלך יותר מאשר על המכונה. גם אם כתוב בגוגל, גם אם ווייז אמר, גם אם אמרו בפייסבוק – שום טכנולוגיה לא מתקדמת יותר מהמוח שלך ושום טלפון לא חכם יותר מהלב שלך. וזה יהיה נכון תמיד.

לתת לו את המפתחות ביד

אפשר לדון על חלק מהכללים הנ"ל, כמו גם לאמץ אחוז ניכר מהם אף למבוגרים. מכל מקום הנחת היסוד שעומדת בבסיס חשובה מאין כמותה: השימוש בטלפון חכם דורש היערכות, הכנה ומעקב שוטף. אף הורה עם חוש אחריות מינימאלי לא ייתן לבנו בן ה-16, את מפתחות המאזדה 6 שלו, לא משנה כמה הילד ילחץ, יתחנן או יאיים. הורים רבים מספור ייתנו לילד צעיר בהרבה מכשיר עם עוצמה גדולה לאין שיעור רק מפני שאין להם עצבים לעמוד בנדודים שלו. נכון שהמחיר הכלכלי של המכשירים הללו הולך ויורד, אך המחיר הנפשי, הרוחני והחברתי שהם גובים הולך ומטפס. לצד הכללים הנ"ל נעיר שלוש הערות חשובות:

- א. **המכשיר והגיל** - השאלה באיזה גיל נותנים לילד טלפון ואיזה סוג של מכשיר היא קריטית. על ההורים לדון על כך ביניהם באופן רגוע ונטול לחצים ולגבש יחד מדיניות שיעמדה בה.
- ב. **דוגמה אישית** – מעבר לכל הנאומים והחוזים יש את המסר שעובר דרך החיים. איך אנחנו כמבוגרים משתמשים במכשיר שלנו? האם אנו מסוגלים להיפרד ממנו בזמנים משפחתיים? האם אנו מפגינים יכולת בחירה בשאלה האם לענות בכל פעם שהטלפון מצלצל או שכבר נגזר מה יקרה בעת הצלצול? האם כשאנחנו איתם אנחנו באמת 'איתם', או שכל הזמן אנחנו מגניבים הצעות חטופות למכשיר. שלא נשלה את עצמנו, מה שהילדים רואים אצלנו חזק יותר מכל מה שנאמר להם.
- ג. **אמצעי עזר להגנה** – למי שטרם עודכן יש היום אפליקציות טובות לבקרת זמני גלישה וסינון תכנים גם בסלולארי. אין בהן תחליף לחינוך אך גם אין לנו את הפריבילגיה לוותר עליהן, ולא רק עבור הילדים.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Lima, Peru

לימה, פרו

טבת, תנש"א

חגיגת בר מצווה לנער שהוריו באבלות

שאלה

כיצד לנהוג בחגיגת בר מצווה כשאם החתן בשנת אבל? סעודת המצווה נעשית בשבת לאחר היום בו מלאו לנער שלש עשרה.

תשובה

אע"פ שאבל על אב ואם אסור בשמחה כל י"ב חדש, ולכן אין לו להשתתף בסעודת "שמחת מרעות", אין הדבר כולל סעודת ברית מילה, פדיון הבן או בר מצווה, שהינן סעודות מצווה¹ ואין בהם שמחה יתירה דוגמת סעודת הנישואין, ולכן אין מחמירים בהם כל כך².
קידוש או סעודת בר מצווה בשבת - יש לערוך כרגיל (גם אם אין זה באותו היום שבו הגיע הנער לגיל שלש עשרה ויום אחד, ומותרת) השתתפותם של אבליים אף כשהם קרובי משפחה רחוקים יותר, או ידידים³ גם בימות החול מותרת השתתפות ההורים במסיבת בר המצווה של בנם⁴ ואף קרובים וידידים אחרים השרויים בשנת אבל רשאים להשתתף, בתנאי שאין במקום תזמורת או ריקודים⁵. אכן ראוי שהנער, חתן בר המצווה, או אחר, ידרוש בדברי תורה⁶ כדי שלא ייחשב הדבר ל"משתה מרעים" האסור לאבליים, שכן עיקר השמחה היא על הגיעו למצוות.

¹ עי' יש"ש ב"ק, פרק מרובה, סי' ל"ז, שסעודת בר מצווה נחשבת לסעודת מצווה רק כשנעשית ביום ההולדת עצמו, או כשהנער דורש שו"ע יו"ד, סי' שצ"א, ברמ"א סעיף ב', ובדגול מרבבה שם
² כי בכל מקרה אין לנהוג בשבת אבילות בפרהסיא, אין צורך לומר, שיש להזהיר הציבור שהקפדה על אי חילול שבת בהכנת המסיבה ובחגיגה עצמה, הוא הדבר היותר חשוב כאן
³ משום שבתור בעלי השמחה הם עומדים ומשמשים את הציבור, ואינם יושבים רק בסעודה (כל בו על אבילות, עמ' 360) ומשום כך, זה מותר אפי' בתוך שלושים לאבילותם
⁴ פסק הגרש"ז אויערבך, הובא בספר פני ברוך, עמ' תנ"ט.
⁵ דגול מרבבה סי' שצ"א שם, יש"ש ב"ק פ' מרובה שם. פרי מגדים (או"ח), במשבצות זהב לסי' תמ"ד, סק"ט, ולהלכה הובא בספר גשר החיים, חלק א', פרק כ"א, עמ' רל"א.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

